

آرمان ذاکری

با مقدمه سارا شریعتی

همبستگی اجتماعی و دشمنان آن

مکتب موس و دوزکیم
در برابر فایده‌گرایی و فاشیسم

سرشناسه: ذاکری، علیرضا، ۱۳۶۳ — **عنوان و نام پدیدآور:** همبستگی اجتماعی و دشمنان آن: مکتب موس و دورکیم در برابر فایده گرایی و فاشیسم / آرمان (علیرضا) ذاکری؛ با مقدمه سارا شریعتی؛ ویراستار: سیما متین. • **مشخصات نشر:** تهران: نشرنی، ۱۴۰۰. • **نوبت چاپ:** چاپ اول، ۱۴۰۰. • **مشخصات ظاهری:** ۵۲۲ ص. • **شابک:** ۹۷۸-۶۲۲-۰۶-۰۳۴۸-۱. • **وضعیت فهرست نویسی:** فیبا. • **یادداشت:** کتابنامه: ص ۴۹۲؛ نمایه. • **عنوان دیگر:** مکتب موس و دورکیم در برابر فایده گرایی و فاشیسم. • **موضوع:** موس، مارسل، ۱۸۷۲-۱۹۵۰ م. - نقد و تفسیر Mauss, Marcel - Criticism and interpretation and دورکیم، امیل، ۱۸۵۸-۱۹۱۷ م. - نقد و تفسیر Durkheim, Emile - Criticism and interpretation • **مکتب جامعه شناسی دورکیم:** Durkheimian school of sociology • **کمونیزم:** Communism؛ سوسیالیسم • **Socialism:** همبستگی — جنبه های سیاسی Solidarity - Political aspects. • **شناسه افزوده:** شریعتی مزینانی، سارا، ۱۳۴۲ — ، مقدمه نویسنده. • **رده بندی کنگره:** HM۴۶۵. • **رده بندی دیویی:** ۳۰۱/۰۹. • **شماره کتابشناسی ملی:** ۷۵۹۸۵۲۴

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ تومان

www.ketab.ir

نشرنی

همبستگی اجتماعی و دشمنان آن

مکتب موس و دورکیم در برابر فایده گرایی و فاشیسم

آرمان (علیرضا) ذاکری (عضو هیئت علمی (استادیار) گروه جامعه شناسی دانشگاه تربیت مدرس)

با مقدمه سارا شریعتی

ویراستار: سیما متین

صفحه آرا: اصغر قلی زاده

لیتوگرافی: باختر • چاپ: غزال • صحافی: غزال

چاپ اول: تهران، ۱۴۰۰، ۱۱۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۰۶-۰۳۴۸-۱

نشانی: تهران، خیابان دکتر فاطمی، خیابان رهی معیری، تقاطع خیابان فکوری، شماره ۲۰

کد پستی: ۱۴۱۳۷۱۷۳۷۱، تلفن دفتر نشر: ۸۸۰۲۱۲۱۴، تلفن واحد فروش: ۸۸۰۰۴۶۵۸-۹، نامبر: ۸۹۷۸۲۴۶۴

www.nashreny.com • email: info@nashreny.com • nashreny

© تمامی حقوق این اثر برای نشرنی محفوظ است. هر گونه استفاده تجاری از این اثر یا تکثیر آن کلاً و جزئاً، به هر صورت (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است.

فهرست مطالب

پیش‌گفتار..... ۱۱

مقدمه: فراخوان به جامعه (سازا شریعتی)..... ۱۵

جامعه، همبستگی و سوسیالیسم..... ۱۸

نقد فایده‌گرایی- اقتصادگرایی و فاشیسم..... ۲۵

دورکیم- موس در ایران..... ۲۷

سیاست اجتماعی و/یا امر اجتماعی؟..... ۲۹

همبستگی اجتماعی و دشمنان آن..... ۳۴

مقدمه نویسنده: بازگشت به مکتب موس و دورکیم..... ۳۷

فصل اول: مارسل موس و پارادایم هدیه: میراث دورکیمی در تقابل

با فاشیسم و فایده‌گرایی..... ۶۳

۱.۱. رفیق و شهروند در زمانه آنومی..... ۶۴

۲.۱. نقد بلشویسم و فاشیسم: دیوانگی جمعی به جای همبستگی اجتماعی..... ۸۷

۱. ۳. از قربانی تا هدیه: مکانیسم‌های ایجاد همبستگی اجتماعی ۱۰۳
۴. ۱. از «مکتب همبستگی» تا «پارادایم هدیه»: به میانجی موس ۱۱۶

فصل دوم: مکتب دورکیم: همبستگی اجتماعی و دشمنان آن ۱۱۹

۱. ۲. زمینه اجتماعی شکل‌گیری سنت دورکیمی: ایده همبستگی بر بستر انقلاب ۱۲۰
۲. ۲. زمینه‌های فکری شکل‌گیری سنت دورکیمی: پروبلماتیک «دیگرخواهی» ۱۳۰
۲. ۲. ۱. شارل ژید: مسیحیت اجتماعی و همبستگی‌گرایی ۱۳۵
۲. ۲. ۲. ژان ژاک روسو: جمهوری خواهی ۱۵۰
۲. ۲. ۳. ژان ژورس: سوسیالیسم فرانسوی؛ تعاون، انجمن‌گرایی و سندیکالیسم ۱۶۰
۲. ۲. ۴. سن سیمون و اگوست کنت: علوم اجتماعی و همبستگی اجتماعی ۱۶۷
- سن سیمون: جامعه صنعتی؛ علوم اثباتی و مسیحیت جدید ۱۶۸
- سن سیمونیان: به سوی تکرین سوسیالیسم فرانسوی ۱۷۸
- اگوست کنت: همبستگی اجتماعی از علوم اثباتی تا دین انسانیت ۱۸۳
۳. ۲. دورکیم در سنت فرانسوی: بازسازی «سوسیالیسم اخلاق‌گرا» ۲۰۲
- آوارگان یهود در اپینال جنگ‌زده: محیط، خانواده، دین و مسئله همبستگی ۲۰۲
۳. ۲. ۱. تقسیم کار اجتماعی، بسامان یا نابسامان: فواخار فصلی مغفول از تقسیم کار ۲۱۹
۳. ۲. ۲. درس‌های سوسیالیسم و سن سیمون: پروژه دورکیمی بر محور پروبلماتیک «اخلاق» ۲۴۱
- سوسیالیسم چیست؟ ۲۴۲
- سن سیمون و سوسیالیسم: عدم کفایت صنعتی شدن برای رهایی از بحران ۲۴۴
- سن سیمونیان و سوسیالیسم: بزُر و ایده تاریخ دوری ۲۵۰
۳. ۳. ۲. درس‌های اخلاق: درباره نقش گروه‌های حرفه‌ای ۲۵۶
۳. ۳. ۴. مطالعه نظام‌های آموزشی: پرورش شهروند انسان‌گرا ۲۷۰
۳. ۳. ۵. پروبلماتیک عدالت و کشف دین: غلیان جمعی و آرمان‌پردازی جمعی ۲۷۷
۳. ۳. ۶. در نسبت عدالت، همبستگی اجتماعی و امر خیر ۲۹۸

فصل سوم: همبستگی اجتماعی پس از دورکیم و موس: بری از منفعت بودن

- در برابر فایده‌گرایی ۳۰۳
۱. ۳. زُرژ باتای: دوسویگی دهش و مخاطره آفرینش ۳۱۱
۲. ۳. کلود لوی استراوس: مبادله اجتماعی بنیاد همبستگی اجتماعی ۳۲۵

۳۲۷	۱.۲.۳. تفسیر ضد فایده‌گرایانه مبادله
	۲.۲.۳. نقد انسان‌شناسانه فاشیسم: به سوی به رسمیت‌شناسی
۳۳۶	درهم‌آمیختگی و تفاوت فرهنگ‌ها
۳۳۸	۳.۳. پی‌یر بوردیو: همبستگی اجتماعی یا بازتولید سلطه؟
۳۴۸	۱.۳.۳. نقد نظری مبانی اقتصاد نتولیرال
۳۵۸	۲.۳.۳. بازیابی همبستگی اجتماعی و دفاع از آن: علیه ضد انقلاب نتولیرال
۳۶۹	۳.۳.۳. در ضرورت مسئولیت‌پذیری اجتماعی دولت: دفاع از دست چپ دولت
۳۷۵	۴.۳. جنبش ضد فایده‌گرایی در علوم اجتماعی: بازسازی پارادایم هدیه
۳۸۱	۱.۴.۳. هدیه
۳۹۱	۲.۴.۳. مراقبت
۴۰۶	۳.۴.۳. رشدزدایی
۴۲۷	۵.۳. لوک بولتانسکی: هدیه، اتوبایی در میانه کثرت رژیم‌های مشروعیت‌بخشی
۴۳۴	۱.۵.۳. همبستگی بر مبنای رژیم‌های مختلف مشروعیت‌بخشی و نقد
۴۴۱	۲.۵.۳. خشی‌سازی نقد و تولید روح جدید سرمایه‌داری
۴۵۶	۳.۵.۳. احیای نقد: شرط ممکن بودن همبستگی اجتماعی

فصل چهارم: همبستگی اجتماعی در جهان امروز در برابر نتولیرالیسم و

۴۶۳	هویت‌گرایی غیریت‌ستیز
۴۶۵	۱.۴. همبستگی اجتماعی یا سلطه؟
۴۶۷	۲.۴. مکتب همبستگی در جهان علم: در نقد فایده‌گرایی علمی
۴۶۹	۳.۴. اصل بنیادین همبستگی اجتماعی: محو شرایط نابرابر خارجی
۴۷۱	۴.۴. دهش: در مسیر به رسمیت‌شناسی و بازتوزیع
۴۷۵	۵.۴. دهش در میانه خودخواهی و دیگرخواهی: به سوی یک نظریه عمومی مبادله
۴۸۴	۶.۴. همبستگی اجتماعی در خاورمیانه: دین و دیگری‌هایش

ضمیمه: «ارزش چیزها» - امیل دورکیم؛ ترجمه شیما کاشی - آرمان ذاکری ۴۸۷

منابع ۴۹۳

نام‌نامه ۵۱۷

پیش‌گفتار

اثر حاضر نسخه بازنویسی شده، بسط یافته و تکمیل شده فصل نظری رساله دکتری نگارنده در رشته جامعه‌شناسی دانشگاه تربیت مدرس است که با راهنمایی محمد رضایی و سارا شریعتی در سال ۱۳۹۷ به سرانجام رسیده است. در سال‌های اخیر متون متعددی با کیفیتی مناسب درباره ابعاد مختلف مسئله «همبستگی اجتماعی» در مباحث مرتبط با نظریه اجتماعی منتشر شده‌اند و مکتب دورکیم و موس به دلیل اهمیت یافتن مسئله اجتماعی مجدداً در کانون مطالعات نظری علوم اجتماعی قرار گرفته است. من نیز در حد توان از این ادبیات بهره برده و در بازنویسی و تکمیل اثر از آن‌ها استفاده کرده‌ام. از آن‌جا که منابع خوانش رادیکال از مکتب دورکیم و موس در ایران چندان شناخته نیست و حتی شناخت ما از متفکرانی نظیر اگوست گنت، سن سیمون و ژان ژاک روسو با این قرائت پیوندی نخورده است، تلاش کرده‌ام با ارجاعات مستقیم فراوان به متون اصلی این متفکران و ذکر نام کتاب‌ها و مقالات مهم زمینه را برای مواجهه مستقیم مخاطب با این قرائت از مکتب دورکیم و موس و منابع اصلی آن فراهم کنم. به همین دلیل ارجاعات مستقیم فراوانی حتی به آثاری از دورکیم و موس که به زبان فارسی منتشر شده‌اند داده شده است تا وجوه به حاشیه رفته نوشته‌های آن‌ها مستقیماً مورد توجه قرار گیرد.

آشنایی با خوانش رادیکال از مکتب دورکیم و متفکران آن به خصوص مارسل موس و اهمیت «همبستگی اجتماعی و دشمنان آن» در این سنت را مدیون گفت‌وگوهای طولانی، دانش گسترده، سخاوتمندی نظری و صبر و حوصله سارا شریعتی‌ام. بیش از

یک دهه است که افتخار شاگردی اش را داشته‌ام و در این مدت همواره از او آموخته‌ام. مقدمه ارزشمند او بر این اثر با عنوان «فراخوان به جامعه» شرحی موجز و دقیق است از ضرورت پرداختن به این خوانش از مکتب دورکیم و موس در جامعه‌شناسی ایران. همواره قدردان او بوده‌ام. تیزبینی و پرسش‌های دقیق محمد رضایی همواره مرا واداشته تا به ابعادی نیندیشیده از روایت رادیکال مکتب دورکیمی فکر کنم و در صورت‌بندی‌های نظری ارائه‌شده بازاندیشی کنم. نظرهای یوسف اباذری، هم در تدقیق و تصحیح بخش‌های مختلف اثر هم در چگونگی فرم یافتن آن، کمک شایانی به من کرده است. کلاس‌های پربار درس نظریه‌های جامعه‌شناسی او در دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران که یک دهه در آن‌ها حضور داشته‌ام، تأثیر زیادی در صورت‌بندی مسئله این اثر، همبستگی اجتماعی و دشمنان آن، یعنی فایده‌گرایی و فاشیسم داشته است. همچنین بخش عمده متون ترجمه‌شده از متفکرانی مانند کنت، سن‌سیمون، دورکیم، موس، لوی استراوس و باتای به کمک او تصحیح و ویرایش شده است. او همواره برای من آموزگاری بی‌چشم‌داشت و متفکری الهام‌بخش بوده است. نقدها و پیشنهادهاى عبدالعلی رضایی موجب شد کل اثر بازنویسی شود. درباره زمینه‌های اجتماعی شکل‌گیری آرا در هر دوره توضیحات بیشتری آورده شود و شرحی مفصل‌تر از متفکران متأخر داده شود. دقت نظرهای کم‌نظیر محتوایی، شکلی و ویرایشی او برای من کلاس درسی بوده است. پیشنهادهای دکتر جواد کاشی نیز سبب شد در توضیح آرای متفکران مختلف مطرح‌شده در کتاب درنگ بیشتری کنم و بر حجم و دقت توضیحات بیفزایم. همچنین دکتر علی ساعی مدیر وقت گروه جامعه‌شناسی دانشگاه تربیت مدرس شرایط علمی لازم به منظور نوشتن رساله دکتری این جانب را آن‌طور که مطلوب من بود فراهم آورد. سایر رفیعی نیز امکان دستیابی به برخی منابع بسیار مهم را برای من فراهم کرد که بدون کمک او دستیابی به آن‌ها میسر نبود. همسر من شیدا کاشی در تمام طول مدت نگارش اثر، مخاطب فعال و منتقد من بوده است و فصول مختلف آن را خوانده و پیشنهادهای او برای اصلاح ابهامات متن به من کمک بسیاری کرده است. بی‌شک به سرانجام رسیدن این اثر مدیون کمک‌های فکری و صبوری و همراهی اوست. بازخوانی دقیق و متعهدانه اثر به همت سرکار خانم سیما متین، ویراستار نشر نی، در روان شدن نثر و جلوگیری از راه یافتن برخی اشتباهات ناخواسته در متن نهایی، تأثیری بسزا داشته است.